

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษา

การศึกษากิจกรรมการนิเทศการศึกษาที่เหมาะสมกับโรงเรียนกันดารขนาดเล็ก ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในสาระสำคัญคือ ความหมายของการนิเทศการศึกษา จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา หลักการนิเทศ การศึกษา ลักษณะงานนิเทศการศึกษา หน้าที่ของผู้นิเทศการศึกษา กิจกรรมการนิเทศ การศึกษา กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนกันดารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษา ซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

1. ความหมายของการนิเทศการศึกษา

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้อย่างกว้างขวางหลายทัศนะ ตามแนวคิดและยุคสมัยของแต่ละคน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

กู๊ด (Good, 1973 : 535) และภิญโญ สาร (2526 : 323) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาสอดคล้องกันว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึงความพยายามของผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่จะช่วยส่งเสริมการศึกษาในด้านการแนะนำครูให้รู้วิธีการปรับปรุงการเรียน การสอน ช่วยเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์การสอนเนื้อหาของการสอน วิธีสอนและการประเมินผลให้มีคุณภาพ ส่วน กิติมา ปรีดีติติก (2532 : 262) ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2536 : 3) ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2534 : 3) และสงัด อุทรานันท์ (2530 : 12) ได้ให้ความหมายการนิเทศการศึกษาในลักษณะของกระบวนการว่า หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษาในการให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ โดยมุ่งพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มพูนคุณภาพของนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษา สำหรับประหยัด หาติตะพันธ์ (2528 : 1) และสงวน สุทธิเลิศอรุณ (2529 : 104) ได้ให้ความหมายในลักษณะของการปฏิบัติว่า การนิเทศการศึกษา คือการแนะนำ ช่วยเหลือ ชี้แจง การปรึกษาหารือกันและการประสานงานเพื่อหาทางปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

จากความหมายของการนิเทศการศึกษาที่นักการศึกษาต่าง ๆ ได้กล่าวไว้พอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมการปฏิบัติงานร่วมกันของบุคลากรทางการศึกษาในการให้คำแนะนำช่วยเหลือให้คำปรึกษาและให้ความร่วมมือเพื่อปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามเป้าหมายของการศึกษา

2. จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติงาน ซึ่งมีผู้กล่าวไว้ดังนี้

กู๊ด (Good, 1973 : 559) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้

4 ประการ คือ

- 1) เพื่อช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามทางวิชาการ
- 2) เพื่อช่วยพัฒนาความสามารถของครู
- 3) เพื่อช่วยในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา
- 4) เพื่อช่วยเหลือปรับปรุงวิธีสอน

สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533 : 7) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

- 1) เพื่อช่วยให้ครูมองเห็นปัญหาและความต้องการจำเป็นของเด็กและเยาวชน สามารถจัดสนองความต้องการ รวมทั้งการช่วยแก้ไขและการป้องกันปัญหาของเด็กและเยาวชน ได้
- 2) เพื่อช่วยให้ครู ผู้บริหาร และข้าราชการทุกฝ่ายได้มองเห็นและเข้าใจจุดหมายของการศึกษาและบทบาทหน้าที่ของตนเองเพื่อดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว
- 3) เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานของครูและเจ้าหน้าที่ให้อยู่ในสภาพที่ดี และร่วมปฏิบัติงานเป็นคณะด้วยกำลังสติปัญญาเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายปลายทางอันดี
- 4) เพื่อให้ครูได้พัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะในการสอน ตลอดจนการทำแผนการสอน สื่อการสอน การประเมินผล
- 5) เพื่อประสานงานกับผู้บริหารการศึกษาในอันที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่โรงเรียนและสำนักงานไม่อาจดำเนินการได้ตามลำพัง
- 6) เพื่อช่วยประเมินผลงานของครูและเจ้าหน้าที่ รวมทั้งช่วยวางแผนเพื่อแก้ปัญหาให้เหมาะสม
- 7) เพื่อช่วยให้ครูใหม่ได้เข้าใจงานของโรงเรียนและอาชีพครู
- 8) เพื่อช่วยในด้านการประชาสัมพันธ์และสร้างครูให้มีลักษณะของผู้นำ

จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคน พัฒนางานให้มีประสิทธิภาพและช่วยในการประสานงานระหว่างบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ให้มีความเข้าใจในการปฏิบัติงาน ตลอดจนการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอันเป็นจุดหมายสำคัญที่สุด

8. หลักการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาคือกระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษานั้น เบอร์ตัน และบรัคเนอร์ (Burton and Brueckner, 1965 : 71-72) จึงได้เสนอหลักการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

- 1) การนิเทศการศึกษาคควรมีความถูกต้องตามหลักวิชา (Theoretically Sound) คือเป็นไปตามค่านิยม ความเป็นจริง ตามกฎเกณฑ์ควรจะมีวิวัฒนาการทั้งทางด้านเครื่องมือและกลวิธี โดยมีจุดมุ่งหมายและนโยบายที่แน่นอน
- 2) การนิเทศการศึกษาคควรจะเป็นวิทยาศาสตร์ (Scientific Approach) คือเป็นไปอย่างมีลำดับ เป็นระเบียบในกระบวนการทำงาน มีการรวบรวมและสรุปผลจากข้อมูลอย่างถูกต้อง เชื่อถือได้
- 3) การนิเทศการศึกษาคควรเป็นประชาธิปไตย (Democratic Approach) คือเคารพในตัวบุคคล สำเนียงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เปิดโอกาสให้มีความร่วมมือและใช้ยานอน้อยที่สุด
- 4) การนิเทศการศึกษาคควรจะเป็นการสร้างสรรค์ (Creative Approach) คือแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล ส่งเสริมให้แสดงออกและพัฒนาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงสภาพสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการทำงานให้มากที่สุด

วิจิตร วรุตบางกูร และสุพิชญ์ ชีระกุล (2523 : 36-38) ได้กล่าวถึงหลักสำคัญในการนิเทศการศึกษาไว้ว่า

- 1) หาทางให้ครุรู้จักช่วยและพึ่งตนเอง
- 2) ช่วยให้ครุมีความเชื่อมั่นในตนเอง
- 3) ต้องทราบความต้องการของครุ แล้ววางแผนการนิเทศ เพื่อตอบสนองความต้องการนั้น
- 4) ศึกษาปัญหาต่าง ๆ ของครุ แล้วทำความเข้าใจกับปัญหานั้น ๆ และพิจารณาหาทางช่วยแก้ไข

- 5) ซักจงใจให้ครูช่วยกันแยกแยะและวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกัน
- 6) การแก้ปัญหาก็เกี่ยวกับการเรียนการสอน ควรเปิดโอกาสให้ครูได้ใช้ความคิดและลงมือกระทำด้วยตนเองให้มากที่สุด
- 7) รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูแล้วนำมาพิจารณาาร่วมกัน
- 8) ช่วยกันจัดหาแหล่งวิทยาการ อุปกรณ์การสอน ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ให้แก่ครู
- 9) ช่วยจัดหาเอกสาร หนังสือ และตำราต่าง ๆ ให้แก่ครู
- 10) ช่วยให้ครูรู้จักจัดหา หรือจัดทำวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ
- 11) หาทางให้โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่ใกล้เคียงช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน
- 12) ต้องยอมรับนับถือบุคลากรที่ร่วมงานในโรงเรียนนั้น และแสดงให้เห็นว่าเรามีความสำคัญในสถานศึกษานั้น ๆ ด้วย
- 13) ส่งเสริมให้ครูได้แสดงกิจกรรมและผลงานต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ โดยสม่ำเสมอ
- 14) ต้องทำความเข้าใจกับผู้บริหาร โรงเรียนในส่วนที่เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของกันและกัน
- 15) ช่วยประสานงานระหว่างโรงเรียนกับองค์กร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 16) รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์มาทำการวิเคราะห์และวิจัย
- 17) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ของการศึกษาอย่างแจ่มแจ้งเพื่อจะได้ดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย

สำหรับ วินัย เกษมเศรษฐ์ (2521 : 6-25) และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533 : 9) ได้เสนอหลักการนิเทศการศึกษาสอดคล้องกันดังนี้

- 1) หลักการผู้นำ (Leadership) คือ การใช้อิทธิพลของบุคคลที่จะทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเป็นไปตามเป้าหมาย
- 2) หลักความร่วมมือ (Cooperation) คือ การกระทำาร่วมกัน และรวมพลังทั้งหมดเพื่อแก้ปัญหาคือด้วยกัน โดยยอมรับและยกย่องผลของความร่วมมือในการปรับปรุงการเรียนการสอนจากหลายฝ่าย และทำหน้าที่และความรับผิดชอบให้ชัดเจนในการจัดองค์การ การประเมินผล ตลอดจนการประสานงาน
- 3) หลักการเห็นใจ (Considerateness) คือ การนิเทศการศึกษาจะต้องคำนึงถึงตัวบุคคลที่ร่วมงานด้วยการเห็นใจ จะทำให้ตระหนักในคุณค่าของมนุษยสัมพันธ์

- 4) หลักการสร้างสรรค์ (Creativity) คือ การนิเทศการศึกษาจะต้องให้ครูเกิดพลังที่จะคิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ แปลก ๆ หรือทำงานด้วยตนเอง
- 5) หลักบูรณาการ (Integration) เป็นกระบวนการซึ่งรวมถึงการจัดกระจายให้สมบูรณ์ มองเห็นได้
- 6) หลักมุ่งชุมชน (Community) เป็นการแสวงหาปัจจัยที่สำคัญในชุมชนและการปรับปรุงปัจจัยเหล่านั้น เพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ในชุมชนให้ดีขึ้น
- 7) หลักการวางแผน (Planning) หมายถึง กระบวนการวิเคราะห์ซึ่งเกี่ยวกับการแสวงผลในอนาคต การกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการล่วงหน้า การพัฒนาทางเลือกเพื่อปฏิบัติให้บรรลุถึงจุดประสงค์ และการเลือกทางเลือกให้เหมาะสมที่สุด
- 8) หลักการยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ความสามารถที่จะถูกเปลี่ยนแปลงได้ และพร้อมเสมอที่จะสนองความต้องการสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป
- 9) หลักวัตถุวิสัย (Objectivity) หมายถึง คุณภาพที่เป็นผลมาจากหลักฐานตามสภาพความจริงมากกว่าความเป็นบุคคล
- 10) หลักการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การหาความจริงโดยการวัดที่แน่นอนและหลายอย่าง

จากทัศนะของนักการศึกษาเกี่ยวกับหลักการนิเทศศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่าการนิเทศการศึกษาเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่ผู้นิเทศจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่อง การนิเทศการศึกษา สามารถช่วยให้ครูปรับปรุงและพัฒนาพฤติกรรมการสอนได้ด้วยตนเอง อันส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาเป็นสำคัญ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นิเทศต้องคำนึงถึงหลักการเหล่านี้ในการนิเทศการศึกษา

4. ลักษณะงานนิเทศการศึกษา

งานที่ปฏิบัติในสถานศึกษาเป็นงานที่มีเป้าหมายอยู่ที่การเรียนการสอน ซึ่งเป็นงานหลักของการนิเทศการศึกษา ลักษณะงานนิเทศศึกษามีนักการศึกษาหลายท่าน ได้เสนอไว้ ดังนี้

กิติมา ปรีดีคิดล (2532 : 278) ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2534 : 5-7) และแฮริส (Harris, 1985 : 10-12) ได้กล่าวถึงลักษณะงานนิเทศการศึกษาไว้สอดคล้องกันดังนี้คือ

- 1) งานพัฒนาหลักสูตร เป็นงานเกี่ยวกับการออกแบบปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน
- 2) การจัดการเรียนการสอน เป็นการจักระบบการเรียนการสอนให้เหมาะสม เช่น การนำหลักสูตรไปใช้ การแปลความหมายหลักสูตรเป็นพฤติกรรมการเรียนการสอน

3) การคัดเลือกบุคลากร เป็นการจัดให้มีคณะบุคคลเพื่อรับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการคัดเลือก บรรจุ ทดสอบและพัฒนาบุคลากร

4) การจัดตั้งอำนวยการความสะดวก ได้แก่ การจัดให้มีวัสดุอุปกรณ์และสื่อการสอน ให้เพียงพอตามความจำเป็น เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5) การจัดอุปกรณ์การสอน ได้แก่ การตรวจคัดเลือกวัสดุอุปกรณ์ที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการสอน

6) การจัดอบรมครูประจำการ เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้แก่ครู ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีความก้าวหน้า

7) การปฐมนิเทศ เป็นการจัดให้มีความรู้เบื้องต้นแก่ครูใหม่ เพื่อให้สามารถเข้าใจและปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม

8) การบริการพิเศษ เป็นการจัดบริการเพื่อสนับสนุนการสอน รวมทั้งงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร นโยบาย แนวปฏิบัติในการทำงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ

9) งานสัมพันธ์ชุมชน เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์กับชุมชนให้มีความเข้าใจ รวมทั้งการดำเนินการด้านบริการการศึกษาให้กับชุมชน

10) งานประเมินผล เป็นการประเมินผลทางการสอนเพื่อปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น สำหรับหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดงานของศึกษานิเทศก์ไว้เป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1) งานนิเทศ ติดตามและประเมินผล

2) งานผลิตเอกสารและสื่อทัศนูปกรณ์ ได้แก่ การจัดทำคู่มือครูเพื่อให้ครูสามารถนำหลักสูตรไปใช้ให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์

3) งานสำรวจ วิเคราะห์ วิจัย ค้นคว้า และทดลอง ได้แก่ การสำรวจปัญหาการสอน วิเคราะห์วิจัยปัญหาเกี่ยวกับการศึกษา

4) การจัดประชุม อบรม และสัมมนา

สรุปลักษณะงานนิเทศที่จำเป็นในการนิเทศการศึกษาให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาการทุกด้านของนักเรียน ดังต่อไปนี้คือ งานพัฒนาหลักสูตร งานจัดการเรียนการสอน งานวัดผลประเมินผล งานวิเคราะห์ข้อมูล งานพัฒนาบุคลากร งานการสร้างสื่อและอุปกรณ์ งานบริการ

5. หน้าที่ของผู้นิเทศการศึกษา

ในการนิเทศศึกษานั้น ผู้นิเทศจะต้องทราบถึงบทบาทและหน้าที่ของตนให้ชัดเจน รู้ขอบเขตของงานและความรับผิดชอบของตน ตลอดจนความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับบุคคล หรือหน่วยงานอื่นได้อย่างถ่องแท้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2534 : 51) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ไว้

9 ประการ ดังนี้

- 1) นิเทศการสอนและการบริการทางวิชาการในสถานศึกษา
- 2) สืบสวนวิเคราะห์วิจัยงานที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการบริหารการศึกษา
- 3) จัดทำ พิจารณาและช่วยเหลือในการพิจารณาหลักสูตร สื่อการสอน คู่มือครู แผนการสอน หรือแนวการสอนให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน
- 4) พัฒนาและควบคุมมาตรฐานทางบริหาร และวิชาการของสถานศึกษา
- 5) ปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพการสอน การวัดและประเมินผล และการบริหารการศึกษาโดยใช้นวัตกรรมทางการศึกษา
- 6) จัดหรือเป็นวิทยากรในการประชุม อบรม สัมมนา เพื่อส่งเสริมงานทางวิชาการ
- 7) ติดตามและประเมินผลงานทางวิชาการ
- 8) เสนอแนะและให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่ครู
- 9) ประสานงานวิชาการระหว่างสถานศึกษากับสถาบันอื่น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533 : 4-7) ได้กำหนดหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ไว้ 8 ข้อ ดังนี้คือ

- 1) ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์วิจัยในเรื่องเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการนิเทศการศึกษา
- 2) เผยแพร่ความรู้ด้านเทคโนโลยี นวัตกรรมและผลการวิเคราะห์วิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรในสังกัด
- 3) นิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
- 4) ประสานงานทางด้านวิชาการแก่หน่วยงานทางการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 5) ดำเนินการส่งเสริมการนิเทศภายในโรงเรียนเพื่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

6) ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานทางการศึกษาตามแผนงาน โครงการที่กระทรวง ทบวง กรม มอบหมายและขอความร่วมมือ

7) พัฒนาการนิเทศและให้บริการทางการศึกษา เช่น พัฒนาเทคนิควิธีการนิเทศ การศึกษาที่ส่งผลต่อการเรียนการสอน

8) ปฏิบัติงานวิชาการอื่น ๆ ที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2531 : 4-5) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ ของผู้บริหารโรงเรียนในการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1) ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายใน

2) ร่วมประชุม วางแผนและให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินการนิเทศภายใน โรงเรียนกับผู้นิเทศและคณะครู

3) ให้การสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ ขวัญและกำลังใจแก่ผู้นิเทศ และคณะครู

4) ร่วมกับคณะนิเทศเพื่อให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูมีความรู้ และก้าวหน้าในวิชาชีพ

5) นำเทคนิคต่าง ๆ มาใช้ในการนิเทศภายในโรงเรียนเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

6) ทำหน้าที่ติดตาม ควบคุม กำกับและประเมินผลการดำเนินการนิเทศภายใน

โรงเรียน

ตามทัศนะของนักวิชาการที่กล่าวมา สรุปได้ว่าผู้นิเทศมีหน้าที่ติดตามนิเทศการศึกษา ในโรงเรียนโดยความช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริมให้คณะครูทำงานอย่างมีประสิทธิภาพตามความรู้ ความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อการเรียนการสอน มีผลโดยตรงกับ การพัฒนาทุกด้านของนักเรียน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในการจัดการศึกษา

6. กิจกรรมการนิเทศการศึกษา

งานหลักสำคัญของการนิเทศการศึกษา คือ ความต้องการพัฒนาพฤติกรรมของผู้รับการ นิเทศให้ดีขึ้น สิ่งสำคัญที่ช่วยให้ผู้นิเทศสามารถพัฒนาพฤติกรรมของผู้รับการนิเทศได้ก็คือ กิจกรรมการนิเทศเพื่อให้ผู้รับการนิเทศได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายของการ นิเทศการศึกษา

6.1 ความหมายของกิจกรรมการนิเทศการศึกษา

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของกิจกรรมการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

สังค์ อุทรานันท์ (2530 : 90) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมการนิเทศการศึกษาว่า หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาเพื่อก่อให้เกิดความรู้ความสามารถแก่ผู้ปฏิบัติงานซึ่งรับการนิเทศที่จัดขึ้นในขณะนั้น

ส่วน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2534 : 67-68) ให้ความหมายของกิจกรรมการนิเทศว่า หมายถึง การปฏิบัติการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของลักษณะงานการนิเทศ เช่น การพัฒนาหลักสูตร การปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นต้น

จากความหมายเหล่านี้ พอสรุปได้ว่า กิจกรรมการนิเทศหมายถึง แนวปฏิบัติของผู้นิเทศที่สามารถทำให้ผู้รับการนิเทศได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

6.2 ลักษณะของกิจกรรมการนิเทศการศึกษา

สังค์ อุทรานันท์ (2530 : 90-107) ได้แบ่งลักษณะของกิจกรรมการนิเทศการศึกษา ออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) กิจกรรมสำหรับผู้นิเทศ เป็นกิจกรรมที่ผู้นิเทศใช้สำหรับการให้ความรู้แก่ผู้รับการนิเทศเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้รับการนิเทศให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการนิเทศที่กำหนดไว้ ประกอบด้วยกิจกรรมการบรรยาย การสาธิต การสังเกต การสัมภาษณ์ การบันทึกข้อมูล การจัดทำเครื่องมือและทำการทดสอบ การวิเคราะห์ และการเขียน

2) กิจกรรมที่ทำร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่ผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศปฏิบัติร่วมกัน ได้แก่ กิจกรรมการประชุมและการอภิปราย

3) กิจกรรมสำหรับผู้รับการนิเทศ เป็นกิจกรรมที่เน้นบทบาทของผู้รับการนิเทศ ซึ่งผู้รับการนิเทศจะต้องเป็นผู้กระทำหรือเป็นผู้ปฏิบัติตามสถานการณ์ต่าง ๆ ตามที่ผู้นิเทศจัดขึ้น ได้แก่ กิจกรรมการฟัง การดู การอ่าน การเขียนเขียน การไปทัศนศึกษา การปฏิบัติตามคำแนะนำ บทบาทสมมติและการจัดนิทรรศการ

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมการนิเทศการศึกษามีสามารถแบ่งออกเป็นหมวดหมู่ได้ตามบทบาทหน้าที่ของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อความเหมาะสมและประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการนิเทศให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการนิเทศ

6.8 หลักเกณฑ์การเลือกกิจกรรมการนิเทศการศึกษา

กิจกรรมการนิเทศการศึกษาเป็นวิธีทางที่นำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ผู้นิเทศควรจะเลือกใช้กิจกรรมการนิเทศให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายและสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งได้มีนักการศึกษาได้ให้หลักเกณฑ์ในการเลือกกิจกรรมการนิเทศไว้หลายท่านดังนี้

สัจจ อุทรานันท์ (2530 : 102-107), ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2534 : 69-71) ได้เสนอหลักเกณฑ์การเลือกกิจกรรมการนิเทศไว้สอดคล้องกันดังนี้

1) จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

ในการจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษาแต่ละครั้ง ผู้นิเทศควรพิจารณาว่าจุดมุ่งหมายที่สำคัญคืออะไร ต้องการให้ผู้รับการนิเทศมีความเข้าใจ ความรู้ ทักษะปฏิบัติและเจตคติอย่างไร เพราะกิจกรรมการนิเทศแต่ละประเภทจะสนองต่อจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เช่น ถ้าต้องการให้มีความรู้ใหม่ ๆ กิจกรรมการนิเทศที่ควรใช้ก็คือการบรรยาย การอ่าน การอภิปราย แต่ด้านทักษะปฏิบัติควรเลือกกิจกรรมที่ลงมือทำ เช่น บทบาทสมมติ การให้ปฏิบัติตามคำแนะนำ

2) ขนาดของกลุ่มผู้รับการนิเทศ

กิจกรรมการนิเทศการศึกษาที่ปฏิบัติกันโดยทั่วไปสามารถแบ่งตามขนาดของกลุ่ม ได้ 4 ขนาด ดังนี้

2.1) กิจกรรมการนิเทศเป็นรายบุคคล ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมชม การให้ปฏิบัติตามคำแนะนำ เป็นต้น

2.2) กิจกรรมการนิเทศเป็นกลุ่มขนาดเล็กที่มีผู้รับการนิเทศไม่มากนัก หรือจำนวนไม่เกิน 30 คน ได้แก่ การบรรยาย การให้ดูภาพยนตร์ การอภิปราย การระดมพลังสมอง การใช้เครื่องมือและทดสอบ การประชุมกลุ่มย่อย การทัศนศึกษา บทบาทสมมติ และการปฏิบัติตามคำแนะนำ เป็นต้น

2.3) กิจกรรมการนิเทศเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ที่มีผู้รับการนิเทศเกิน 30 คนขึ้นไป ได้แก่ การบรรยาย การให้ดูภาพยนตร์และโทรทัศน์ การจัดนิทรรศการ การสาธิตการอ่าน การใช้เครื่องมือและการทดสอบ การทัศนศึกษา บทบาทสมมติ เป็นต้น

2.4) กิจกรรมการนิเทศสำหรับกลุ่มมวลชน โดยมีผู้รับการนิเทศไม่จำกัดจำนวน เป็นการนิเทศโดยผ่านสื่อมวลชน เช่นทางหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ได้แก่ กิจกรรมการบรรยาย การให้ดูโทรทัศน์และการอ่าน เป็นต้น

3) ระดับประสบการณ์ของผู้รับการนิเทศ

กิจกรรมการนิเทศแต่ละชนิดให้ประสบการณ์แตกต่างกัน กล่าวคือบางกิจกรรมการนิเทศจะทำให้ผู้รับการนิเทศได้ประสบการณ์สูง แต่บางกิจกรรมการนิเทศ ทำให้เกิด

ประสบการณ์ต่ำ สิ่งที่คุณเทศจะต้องพิจารณาคือ ระดับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นที่พอใจหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการรับรู้ของผู้รับการนิเทศ

กิจกรรมการนิเทศการศึกษาเป็นงานหลักที่จัดให้มีขึ้นในการนิเทศการศึกษาและงานนิเทศการศึกษาจะสำเร็จได้ก็ด้วยการจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษาให้เป็นไปตามแผนงานโครงการที่กำหนดไว้ ดังนั้นคุณเทศจำเป็นต้องเลือกกิจกรรมการนิเทศที่ดี และเหมาะสมที่สุด เพื่อให้ผู้รับการนิเทศได้มีแนวคิดและสามารถวางแผนจัดกิจกรรมการนิเทศได้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของแต่ละโรงเรียนได้

มีนักการศึกษาหลายท่านได้สรุปกิจกรรมการนิเทศการศึกษาไว้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศได้ปฏิบัติดังนี้

สจ๊วต อุทรานันท์ (2529 : 61-71) ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2534 : 68-83) ได้สรุปกิจกรรมการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

- 1) การบรรยาย (Lecturing) เป็นกิจกรรมที่ใช้กันแพร่หลายทำได้ง่าย เน้นการพูดและการฟังเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติมักจะใช้การบรรยายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการฝึกอบรมเท่านั้น
- 2) การบรรยายที่มีสื่อประกอบ (Visualized Lecturing) เป็นการบรรยายที่ใช้ทัศนูปกรณ์เข้าช่วย เช่น ใช้สไลด์ แผ่นโปร่งใส แผนภูมิ แผนภาพ ฯลฯ
- 3) การเสนอข้อมูลเป็นกลุ่ม (Panel Presenting) การเสนอข้อมูลเป็นกลุ่ม จะช่วยให้การบรรยายเป็นที่น่าสนใจยิ่งขึ้น มีจุดเน้นที่การให้ข้อมูล แนวความคิดหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
- 4) การดูภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ (Viewing Film or Television) เป็นการนำเสนอข้อมูลโดยใช้สื่อทางตา ใช้ในการฝึกอบรม การประชาสัมพันธ์ หรือประเมินผลงานที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว
- 5) การฟังจากแถบบันทึกเสียง วิทยุ หรือแผ่นเสียง (Listening to Tape, Radio or Recorder) เป็นกิจกรรมที่จะช่วยถ่ายทอดแนวความคิดจากบุคคลหนึ่ง ไปยังอีกบุคคลหนึ่งหรือหลาย ๆ คน กิจกรรมนี้จะใช้ในการสร้างความรู้ความเข้าใจ หรือการฝึกทักษะทางด้านต่าง ๆ
- 6) การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับวัสดุและเครื่องมือต่าง ๆ (Exhibiting Materials and Equipments) กิจกรรมนี้จะช่วยในการฝึกอบรมหรือเป็นกิจกรรมสำหรับงานพัฒนาวัสดุต่าง ๆ กิจกรรมนิทรรศการจะมีคุณค่ามาก เมื่อนำไปใช้ควบคู่กับกิจกรรมชนิดอื่น ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มความสนใจแก่ผู้ร่วมกิจกรรมได้เป็นอย่างดี

7) การสังเกตการสอนในชั้นเรียน (Observing in Classroom) เป็นกิจกรรมที่ทำการสังเกตการทำงานในสถานการณ์จริงของบุคลากรเพื่อวิเคราะห์สภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเหล่านั้น

8) การสาธิต (Demonstrating) เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้อื่นได้เห็นการดำเนินการคล้ายสถานการณ์จริง การสาธิตจะมีคุณค่ามากในกรณีที่มีการดำเนินการสังเกตอย่างเป็นระบบ

9) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interviewing) เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้ข้อมูล โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อให้ได้ข้อมูลต่าง ๆ ตามที่ต้องการ เช่น การศึกษาแนวความคิด ความคิดเห็น เจตคติของบุคคลที่ให้การสัมภาษณ์

10) การสัมภาษณ์เฉพาะเรื่อง (Focused Interviewing) เป็นกิจกรรมการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยจะทำการสัมภาษณ์เฉพาะบางเรื่องบางสิ่งบางอย่างที่ผู้ตอบมีความสามารถจะตอบได้เท่านั้น

11) การสัมภาษณ์ทางอ้อม (Non-Directive Interviewing) เป็นการรับรู้ข้อมูลจากการอภิปรายหรือแสดงแนวความคิดของบุคคลที่เราสนทนา เพื่อให้ผู้ให้การสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นหรือความรู้สึกออกมามากที่สุดด้วยความจริงใจ

12) การอภิปราย (Discussing) เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มขนาดเล็ก

13) การอ่าน (Reading) เป็นกิจกรรมการนิเทศที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย นิยมใช้ผสมผสานกับกิจกรรมอื่น ๆ

14) การวิเคราะห์ข้อมูลและการคิดคำนวณ (Analyzing and Calculating) กิจกรรมนี้มีความสำคัญในการติดตามและประเมินผลการวิจัยเชิงปฏิบัติและการควบคุมประสิทธิภาพการสอน ได้แก่ การคิดคำนวณหาค่าดัชนีต่าง ๆ การเขียนตาราง การเขียน กราฟ และแผนภูมิ แสดงความสัมพันธ์ของตัวเลข เป็นต้น

15) การระดมความคิด (Brainstorming) เป็นกิจกรรมกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเสนอแนวความคิด วิธีการแก้ปัญหาหรือให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ แล้วนำไปผสมผสานให้เกิดแนวความคิดใหม่ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้

16) การบันทึกภาพทัศนและการบันทึกภาพถ่าย (Videotaping and Photographing) เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ในการพัฒนาหลักสูตร การประเมินผลงานการฝึกอบรมและการประชาสัมพันธ์

17) การจัดทำเครื่องมือและแบบทดสอบ (Instrumenting and Testing) เป็นกิจกรรมการใช้แบบทดสอบ แบบสำรวจ แบบแสดงความคิดเห็น แบบประเมินเจตคติและเครื่องมืออื่น ๆ

เครื่องมือเหล่านี้จะนำไปใช้ร่วมกับกิจกรรมอื่น เช่น การอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ การสัมภาษณ์และการสังเกต

18) การประชุมกลุ่มย่อย (Buzz Session) เป็นกิจกรรมการประชุมกลุ่มเพื่ออภิปรายในหัวข้อเรื่องที่จำเพาะเจาะจงที่มุ่งเน้นปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มมากที่สุด ผู้ที่เป็นสมาชิกภายในกลุ่มจะต้องแสดงความคิดเห็นออกมาโดยถ้อยคำสั้น ๆ และมีความชัดเจน

19) การพาไปทัศนศึกษา (Field Trip) เป็นกิจกรรมการเดินทางเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์แก่ผู้ร่วมกิจกรรม

20) การเยี่ยมชมชั้นเรียน (Intervisiting) เป็นกิจกรรมที่บุคคลหนึ่งจะไปเยี่ยมและสังเกตการทำงานของอีกบุคคลหนึ่ง กิจกรรมการเยี่ยมชมชั้นเรียนที่ได้ผลนั้นจำเป็นจะต้องมีคู่มือเกี่ยวกับการสังเกตพฤติกรรมการทำงานควบคู่ไปด้วย

21) บทบาทสมมติ (Role Playing) เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะคล้ายกับการปฏิบัติในสถานการณ์จริง เพราะกิจกรรมบทบาทสมมติจะช่วยให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีโดยไม่ต้องอธิบายอย่างละเอียด

22) การเขียน (Writing) เป็นกิจกรรมที่ใช้เป็นสื่อกลางในการนิเทศเกือบทุกเรื่อง เพราะกิจกรรมการเขียนก่อให้เกิดการปรับปรุงความเข้าใจทั้งผู้เขียนและผู้อ่าน

23) การปฏิบัติตามคำแนะนำ (Guided Practice) เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการปฏิบัติในลักษณะรายบุคคลหรือกลุ่มขนาดเล็ก เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการปฏิบัติในบางครั้งอาจใช้ร่วมกับกิจกรรมการเยี่ยมชมชั้นเรียนและกิจกรรมการสังเกต

สำหรับหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 35-60) ได้เสนอแนวการจัดกิจกรรมการนิเทศไว้ 16 กิจกรรม ดังนี้

1) การประชุมก่อนเปิดเรียน หมายถึงการนัดหมายบุคลากรในโรงเรียนหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนมาประชุมปรึกษาหารือ ชี้แจง สั่งการหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อเตรียมการด้านต่าง ๆ และปรับความคิดเห็นของบุคลากรให้ได้ ข้อมูลสรุปในการปฏิบัติงานเป็นแนวทางเดียวกัน ซึ่งสามารถทำการสอนได้ทันทีในวันเปิดเรียน

2) การประชุมนิเทศ หมายถึง การแนะนำครูใหม่ให้รู้จักหน่วยงาน สถาบัน นโยบาย วัตถุประสงค์และแนวการดำเนินงานของหน่วยงาน เพื่อให้ครูใหม่ได้รู้จักคุ้นเคยและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้

3) การให้คำปรึกษาแนะนำ หมายถึง การให้คำปรึกษาแนะนำเป็นการพบปะกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ ซึ่งอาจกระทำได้หลายวิธี เช่น เทคนิคการนิเทศแบบโคชซึ่ง

(Coaching Techniques) ซึ่งเป็นวิธีการพัฒนาบุคลากรอย่างมีแบบแผน โดยกระทำ ณ จุดปฏิบัติงาน เพื่อช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานก้าวไปถึงจุดหมายปลายทางได้ เช่น ความก้าวหน้าทางวิชาชีพ ความสามารถที่จะรับผิดชอบในหน้าที่สูงขึ้น เช่น ในกรณีแต่งตั้งให้เป็นผู้นำทีมหรือเป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงานมากขึ้น

4) การอบรม หมายถึง การให้ครูได้เข้าศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในวิชาชีพ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ครูมีความตื่นตัวทางวิชาการ และนำความรู้ ความสามารถที่ได้จากการอบรม ไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ

การอบรม อาจทำได้ 2 ลักษณะดังนี้

4.1) จัดอบรมครูภายในโรงเรียน โดยเชิญบุคคลภายนอกมาเป็นวิทยากรหรือให้ครูในโรงเรียนที่มีความรู้ความสามารถในเฉพาะเรื่องเป็นวิทยากร

4.2) ส่งครูไปรับการอบรมทางวิชาการที่หน่วยงาน หรือสถาบันการศึกษา เป็นผู้จัด

5) การประชุมปฏิบัติการ หมายถึง การประชุมที่เน้นให้ผู้เข้าร่วมประชุม มีความรู้ความเข้าใจ ทั้งทางด้านทฤษฎี และด้านปฏิบัติอย่างแท้จริง เพื่อให้ผู้เข้าประชุม มีความรู้ความเข้าใจ และทักษะในการปฏิบัติงาน โดยสามารถนำไปพัฒนางานให้มีคุณภาพขึ้น

6) การสัมมนา หมายถึง การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่น่าสนใจร่วมกัน เพื่อสรุปข้อคิดเห็น และหาแนวทางในการปฏิบัติงานร่วมกัน

7) การระดมความคิด หมายถึง การประชุมเพื่อรับความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ปัญหาและข้อมูลใหม่ ๆ จากสมาชิกของที่ประชุม เพื่อค้นปัญหา ข้อเสนอแนะ และความคิดริเริ่มต่าง ๆ ในพัฒนางาน

8) การสาธิตการสอน หมายถึง กิจกรรมที่มุ่งให้ผู้ดูได้เห็นการดำเนินการคล้ายสถานการณ์จริง โดยการนำคณะครูไปชมการสาธิตการสอนในหรือนอกโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อ

8.1) ให้ผู้ดูการสาธิตการสอน นำประโยชน์ที่ได้จากการไปชมการสาธิตการสอนมาปรับปรุงการเรียนการสอน และพัฒนาตนเอง

8.2) เป็นการเสริมแรงให้กับผู้สาธิตการสอน ถ้าหากผู้สาธิตการสอนเป็นครูในโรงเรียนเดียวกับผู้ดู ผู้สาธิตการสอน จะต้องปรับปรุงการเรียนการสอนและตนเองให้มากขึ้นเพื่อมาเป็นผู้สาธิตการสอน

8.3) สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้สาธิตการสอน ที่อยู่ในโรงเรียนเดียวกัน โดยยกย่อง ชมเชย

9) การให้ศึกษานอกสารทางวิชาการ หมายถึง การมอบหมายเอกสารให้ผู้รับการนิเทศไปศึกษาค้นคว้าเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือคอนโคตคอนหนึ่ง แล้วนำความรู้ที่นำมาถ่ายทอดให้แก่คณะครู เพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้าความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเองจากเอกสารทางวิชาการเพิ่มขึ้น

10) การสนทนาทางวิชาการ หมายถึง การประชุมครูหรือกลุ่มผู้สนใจในเรื่องราวข่าวสารเดียวกัน โดยกำหนดให้มีผู้นำสนทนาคนหนึ่งนำสนทนาในเรื่องที่กลุ่มสนใจเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ แนวทางการปฏิบัติงาน เทคนิควิธีการแก่คณะครูในโรงเรียนและพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน

11) การเยี่ยมนิเทศชั้นเรียน หมายถึง การที่ผู้นิเทศพบและสังเกตการทำงานของครูในชั้นเรียน เพื่อร่วมกันพัฒนาการทำงานให้มีคุณภาพ โดยมีการสำรวจความต้องการของครู ศึกษาปัญหาของครู ประเมินผลการสอนของครู กระตุ้นให้ครูปรับปรุงการสอน ให้คำปรึกษา แนะนำแก่ครู

12) การศึกษาดูงาน หมายถึง การพานักวิชาการของโรงเรียนไปศึกษาค้นคว้า และเพิ่มพูนประสบการณ์ในสถานที่ต่าง ๆ เพื่อให้บุคลากรได้พัฒนาตนเอง และพัฒนางานให้มีคุณภาพ

13) การสังเกตการสอน หมายถึง การจัดให้บุคคลหนึ่งที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเรียนการสอนมาสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู ในขณะที่ทำการสอน เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาหรือปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยใช้ข้อมูลย้อนกลับจากการสังเกตการสอนของผู้นิเทศ

14) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารโรงเรียนและครูในการแก้ไขปรับปรุงการเรียนการสอน หรือปัญหาต่าง ๆ ในห้องเรียนโดยวิธีการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อศึกษาค้นคว้าสาเหตุของปัญหา วิธีการแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

15) การเขียนเอกสาร/บทความทางวิชาการ หมายถึง การที่ผู้นิเทศหาวิธีการสนับสนุนให้ครูเขียนหนังสืออ่านประกอบ หนังสืออ่านเพิ่มเติม เอกสารทางวิชาการและบทความทางวิชาการที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้ครูได้ใช้ความรู้ความสามารถในการพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งจะส่งผลให้ครูมีความก้าวหน้าในวิชาชีพขึ้นด้วย

16) การจัดนิทรรศการ หมายถึง การนำความรู้ ข่าวสาร ผลงาน มาจัดแสดง เพื่อนำเสนอเป็นความรู้หรือประชาสัมพันธ์ การดำเนินการในรูปแบบต่าง ๆ กัน เพื่อให้คณะครูผู้ชม

นิทรรศการมีความรู้ ความเข้าใจในด้านการทำ การใช้สื่อต่าง ๆ ในรูปแบบกระบวนการ เทคนิค วิธีการต่าง ๆ ตลอดจนกระตุ้นให้คณะครูเกิดการพัฒนาตนเอง

สันต์ ธรรมบำรุง (2519 : 19) ชารี มณีศรี (2524 : 61-68) และมหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช (2526 : 297-299) ได้ให้ทัศนะสอดคล้องกันว่า กิจกรรมการนิเทศการศึกษา ที่ผู้บริหารโรงเรียนควรปฏิบัติ มีดังนี้

1) การช่วยเหลือทางด้านวิชาการและด้านบริการ มีกิจกรรมการนิเทศที่สามารถจัดได้คือ การปฐมนิเทศครูใหม่ การจัดการประชุมก่อนเปิดภาคเรียน การเยี่ยมชั้นเรียน การสังเกต การสอน การสาธิตการสอน การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การอบรม การสัมมนา การจัดหาเอกสารให้ศึกษา การปรับปรุงห้องสมุด การจัดโสตทัศนศึกษาให้แก่ครู การศึกษาเพิ่มเติม

2) การช่วยเหลือครูในด้านปัญหาส่วนตัว ให้ครูสามารถปรับปรุงตนเอง และแก้ปัญหาการปฏิบัติงานได้

3) การสร้างขวัญของคณะครูในโรงเรียนให้มีความรู้สึกปลอดภัย พอใจ และเต็มใจที่จะทำงานร่วมกัน

4) การประเมินผลการปฏิบัติงานในโรงเรียน เช่น การจัดทำกล่องรับฟังความคิดเห็น การจัดอภิปรายปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียนโดยนักเรียน การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ การประเมินการสอนของตนเอง การประเมินผลนักเรียน

ส่วนพนัส หันนาคินทร์ (2529 : 253-254) เสนอแนะกิจกรรมการนิเทศสำหรับผู้บริหารโรงเรียนไว้ดังนี้ การประชุมชี้แจงหรืออภิปรายปัญหาต่าง ๆ การให้ครูได้อ่านนิตยสารทางวิชาการ การปฏิบัติเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และการดูการสอนในโอกาสอันควร

อาคม จันทสุนทร (2519 : 48) ได้เสนอแนะกิจกรรมนิเทศการศึกษาดังนี้

1) การให้ความรู้ ได้แก่ การให้คำแนะนำ การประชุมปรึกษาหารือ การจัดอบรม การปฐมนิเทศ การใช้เอกสารให้ความรู้ การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้

2) การสาธิต ได้แก่ การสาธิตวิธีสอน การสาธิตการใช้เครื่องมือ การปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง

3) การไปดูงาน เช่น นำครูไปดูการแสดง การจัดนิทรรศการหรือกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินงานในสายวิชานั้น ๆ

4) การประสานงานให้ร่วมมือกันทำงานเพื่อส่วนรวม

5) การบริการงานวิชาการ ได้แก่ ให้บริการวัสดุการเรียนการสอน แนะนำแหล่ง วิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนนั้น

6) การประเมินผลและการวิจัย เพื่อทราบว่าการดำเนินงานนั้นมีจุดอ่อน จุดแข็ง อย่างไร เพื่อการแก้ไขและส่งเสริมให้ตรงจุด

7) การจัดกิจกรรมกระตุ้น เช่น การประกวด การแข่งขัน

8) การให้ไปฝึกงานเพื่อให้สามารถกลับมาทำงานให้ได้ผลดี

9) การสร้างความเข้าใจของบุคลากรให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน กิจกรรมการนิเทศการศึกษาเท่าที่ได้กล่าวมาทั้งหมด ทอสรุปได้ดังนี้

การปฐมนิเทศครูใหม่ การสังเกตการสอน การเยี่ยมชั้นเรียน การประชุมปฏิบัติการ การสัมมนา การประชุมอภิปราย การอบรม การประชุมปรึกษาหารือ การเผยแพร่เอกสาร การสาธิต การพาไปดูงาน การบรรยาย การวิจัย การสัมภาษณ์ การบรรยายประกอบสื่อต่าง ๆ การระดมความคิด การจัดนิทรรศการ การฟังแถบบันทึกเสียง การศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ การชมภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ การให้คำแนะนำ บทบาทสมมติ การเสนอข้อมูล การเชิญ วิทยากรมาให้ความรู้ การให้ไปฝึกงาน การประกวดผลงาน

7. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนกันดาร

พระราชกฤษฎีกาสวัสดิการเกี่ยวกับเบียดกันดาร พ.ศ. 2524 (ราชกิจจานุเบกษา, 2524 : 1) ได้กำหนดให้ข้าราชการครูและลูกจ้างประจำของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาที่กันดาร ตามประกาศของกระทรวงการคลัง ที่กำหนดให้เป็นโรงเรียนกันดาร จำนวน 3,733 โรงเรียน ตามหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- 1) มีทางคมนาคมไม่สะดวก
- 2) ไม่มีรถยนต์หรือเรือยนต์โดยสาร ไปมาได้ตลอดปี
- 3) มีโรคภัยไข้เจ็บชุกชุม

สำหรับโรงเรียนกันดารในจังหวัดนครศรีธรรมราชตามประกาศของกระทรวง การคลัง มีจำนวน 232 โรงเรียน และเป็นโรงเรียนที่กันดารขนาดเล็ก จำนวน 73 โรงเรียน (รายละเอียดดูในภาคผนวก)

8. จังหวัดนครศรีธรรมราช

8.1 สภาพภูมิประเทศ เป็นภูเขาใหญ่และที่ราบสูงลาดเอียงจากซีกตะวันตกแล้วค่อยลาดต่ำมาทางทิศตะวันออกจนเป็นที่ราบจคชายฝั่งทะเลอ่าวไทย มีเทือกเขาที่สำคัญ คือเขานครศรีธรรมราช มียอดเขาหลวงสูงสุด 1,835 เมตร จากระดับน้ำทะเล มีแม่น้ำสำคัญคือแม่น้ำคาปี แม่น้ำปากพนังและแม่น้ำปากพูน มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 6,355,573 ไร่ พื้นที่ป่าไม้ประมาณ 1,898,750 ไร่ ชายฝั่งทะเลยาว 193 กิโลเมตร มีประชากรประมาณ 1.4 ล้านคน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำนา การทำสวนผลไม้ สวนยางพารา ไร่กาแฟ การประมง การเลี้ยงสัตว์ และการทำเหมืองแร่

จังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งการปกครองออกเป็น 18 อำเภอ กับ 2 กิ่งอำเภอ 182 ตำบล 1,398 หมู่บ้าน 3 เทศบาล 24 สุขาภิบาล

การคมนาคมของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีถนนสายที่สำคัญ ได้แก่ ถนนสาย 41 เป็นถนนเอเชีย ถนนสายนครศรีธรรมราช-สุราษฎร์ธานี ถนนสายนครศรีธรรมราช-สงขลา ถนนสายนครศรีธรรมราช-กระบี่ นอกจากนี้เป็นถนนลาดยางเพียงบางส่วนหรือถนนลูกรัง และการคมนาคมทางน้ำ

จากสภาพพื้นที่สูงลาดลงสู่ที่ราบลุ่มแถบชายฝั่งทะเลของจังหวัดนครศรีธรรมราช ทำให้มีลักษณะเป็นพื้นที่น้ำท่วมขัง ถนนหนทางไปมาไม่สะดวกตลอดปี มีโรคภัยไข้เจ็บชุกชุม เช่น ไข้เลือดออก ไข้มาเลเรีย และโรคเท้าช้าง เป็นต้น ก่อให้เกิดสภาพความกันดารในท้องที่หลายอำเภอ เช่น อำเภอเมือง สิชล ปากพนัง หัวไทร ชะอวด นาบอน ทุ้งสง ทุ้งใหญ่ ฉวาง พิปูน ร่อนพิบูลย์ จุฬาภรณ์ และยังมีสภาพพื้นที่เป็นท้องที่กันดารตามประกาศของกระทรวงการคลังถึง 2 อำเภอ คือ อำเภอบางขัน และกิ่งอำเภอฉำพรธรรมา

8.2 สภาพการจัดการศึกษาของจังหวัดนครศรีธรรมราช

8.2.1 การกิจ

8.2.1.1 จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการการประถมศึกษา ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535

8.2.1.2 จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาแก่เด็กที่มีอายุในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับทุกคน ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523

8.2.1.3 จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษา ตามแนวนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น 9 ปี ของรัฐบาล และตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2533 และวันที่ 14 พฤษภาคม 2534

8.2.2 ปริมาณงานในความรับผิดชอบตามภารกิจดังนี้คือ นักเรียนจำนวนทั้งสิ้น 192,583 คน บุคลากรทั้งสิ้น 11,557 คน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ จำนวน 20 อำเภอ กลุ่มโรงเรียนจำนวน 114 กลุ่ม และโรงเรียนจำนวน 798 โรงเรียน ซึ่งแบ่งออกตามเกณฑ์การประเมินของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 7 แบบ ดังนี้คือ

แบบ 1	มีนักเรียนตั้งแต่	1 - 120 คน
แบบ 2	มีนักเรียนตั้งแต่	121 - 300 คน
แบบ 3	มีนักเรียนตั้งแต่	301 - 600 คน
แบบ 4	มีนักเรียนตั้งแต่	601 - 900 คน
แบบ 5	มีนักเรียนตั้งแต่	901 - 1,200 คน
แบบ 6	มีนักเรียนตั้งแต่	1,201 - 1,500 คน
แบบ 7	มีนักเรียนตั้งแต่	1,501 คนขึ้นไป

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้โรงเรียนขนาดเล็กตามเกณฑ์มาตรฐานนี้คือ โรงเรียนแบบ 1 ที่มีนักเรียนตั้งแต่ 1-120 คน ดังรายละเอียดในตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนโรงเรียนจำแนกตามขนาดโรงเรียน

รหัส	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ขนาดโรงเรียน							รวม
		1	2	3	4	5	6	7	
01	เมืองนครศรีธรรมราช	21	33	12	6	1	1	2	76
02	ขนอม	7	7	4	2	-	-	-	20
03	ฉวาง	20	28	14	1	1	-	-	64
04	ชะอวด	9	9	32	1	-	1	-	52
05	เชียรใหญ่	37	17	7	-	-	-	-	61
06	ท่าศาลา	7	40	17	2	2	-	-	68
07	ทุ่งสง	9	26	16	1	-	-	-	52
08	ทุ่งใหญ่	6	26	9	2	-	-	-	43
09	ปากพนัง	33	33	10	2	-	-	-	78
10	ร่อนพิบูลย์	6	25	15	1	1	-	-	48
11	ลานสกา	3	13	7	-	-	-	-	23

ตาราง 1 (ต่อ)

รหัส	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ขนาดโรงเรียน							รวม
		1	2	3	4	5	6	7	
12	สีชล	12	26	5	1	2	-	-	46
13	หัวไทร	15	16	10	1	1	-	-	43
14	พิปูน	4	8	4	1	-	-	-	17
15	พรหมคีรี	5	10	5	-	-	-	-	20
16	นาบอน	8	7	3	-	-	-	-	18
17	บางขัน	2	7	8	-	-	-	-	17
18	ถ้ำพรหมรา	2	9	2	-	-	-	-	13
19	จุฬาภรณ์	6	12	5	-	1	-	-	23
20	พระพรหม	1	7	7	1	-	-	-	16
รวม		213	359	192	22	8	2	2	798

ที่มา : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2537 : 15

8.8 นโยบายด้านการนิเทศการศึกษา

นโยบายการดำเนินการนิเทศการศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมาย ตามภารกิจของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช กำหนดไว้ดังนี้

8.3.1 ศึกษาในเทศก์จังหวัด ต้องนิเทศโรงเรียน หรือจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษา ในโรงเรียน อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

8.3.2 ศึกษาในเทศก์อำเภอ ต้องนิเทศโรงเรียน หรือจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษา ในโรงเรียน อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

8.3.3 ผู้บริหารโรงเรียน ต้องจัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนทุกโรงเรียน

8.4 ปัญหาในการจัดการศึกษาของจังหวัดนครศรีธรรมราช

8.4.1 ปัญหาด้านการจัดการศึกษา

ปัญหาระดับก่อนประถมศึกษา คือ ไม่สามารถเปิดสอนได้ตามความต้องการ ของชุมชน และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ เพราะเป็นโรงเรียนขนาดเล็กมาก นักเรียนน้อยเกินไป ครูผู้สอนเปลี่ยนชั้นบ่อย และมีภารกิจอื่นนอกเหนือการสอน

ห้องเรียนไม่เหมาะแก่การจัดประสบการณ์ ทั้งครูผู้สอนและผู้บริหาร โรงเรียนส่วนหนึ่งขาดความรู้ความเข้าใจหลักสูตร

ปัญหาระดับประถมศึกษา คือ ไม่สามารถเกณฑ์เด็กเข้าเรียนได้ทุกคน นักเรียนไม่มาเรียนตามรายชื่อที่ปรากฏใน ป.03 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเป้าหมายของ สปจ., สปข. ครูส่วนหนึ่งยังไม่ได้ใช้แผนการสอน กิจกรรมอื่นมากเกินไป อัตราการสอนของครูต่อคนต่อวันมากเกินไป ครูส่วนหนึ่งสอนไม่เต็มเวลาและไม่เต็มศักยภาพ ตลอดจนการนำผลของปีก่อนมาวางแผนในปีต่อไป

ปัญหาระดับมัธยมศึกษา คือ การจัดการเรียนการสอนไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพราะครูผู้สอนส่วนหนึ่งมีวุฒิไม่ตรงตามวิชาที่สอน ขาดเครื่องมือและห้องสมุด การจัดสรรงบประมาณล่าช้า ยังขาดเทคโนโลยีที่ทันสมัย

8.4.2 ปัญหาด้านการบริหารและสนับสนุนการจัดการศึกษา คือ ขาดอาคารเรียน อาคารประกอบและครุภัณฑ์ ขาดอัตราจ้างครู และขาดครูที่สอนตามลักษณะวิชา ขาดงบประมาณ ขาดระบบการจัดทำข้อมูลและสารสนเทศ บุคลากรมีภารกิจมากเกินไป ขาดประสิทธิภาพในการบริหารแผนและโครงการ ขาดการค้นคว้า วิจัย การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารงาน และขาดการประสานงาน

8.4.3 ปัญหาการนิเทศการศึกษา คือ ขาดอัตราจ้างและมีภารกิจมากเกินไป บุคลากรส่วนหนึ่งขาดความรู้ ขาดแผนการนิเทศ และขาดเครื่องมือนิเทศที่มีประสิทธิภาพ และไม่ได้ใช้เครื่องมือให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ ผู้บริหารส่วนหนึ่งไม่เห็นความสำคัญของการนิเทศ ครูผู้สอนไม่ยอมรับการนิเทศ ผู้บริหารส่วนหนึ่งขาดความรู้เกี่ยวกับงานวิชาการ และขาดเป้าหมายของการนิเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศศึกษามีมากทั้งงานวิจัยภายในประเทศ และงานวิจัยในต่างประเทศ

1. งานวิจัยภายในประเทศ

ประเสริฐ ศรีถาวร (2531 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษากิจกรรมการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์อำเภอในเขตการศึกษา 8 ผลการวิจัยพบว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอเป็นผู้วางแผน ดำเนินการจัดกิจกรรมการนิเทศทั้งในและนอกเวลาเรียน โดยยึดตามนโยบายของสำนักงาน

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตามข้อมูลจากผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนและ
ได้ใช้วิธีประเมินผลจากการสังเกตพฤติกรรมของศึกษานิเทศก์อำเภอ สำหรับกิจกรรม
การนิเทศการศึกษาที่จัดขึ้นในโรงเรียน ได้แก่ การประชุมกลุ่ม การบรรยายที่มีสื่อประกอบ
ส่วนกิจกรรมที่จัดน้อยที่สุดคือ บทบาทสมมติ

ทองศักดิ์ สุพร (2531 : 78-211) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง กิจกรรมการนิเทศของ
ศึกษานิเทศก์อำเภอ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 10
โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างประชากร ศึกษานิเทศก์อำเภอและกิ่งอำเภอ จำนวน 305 คน
วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์
อำเภอมีดังนี้คือ การเสนอข้อมูลเป็นกลุ่ม การเยี่ยมเยียน การประชุมกลุ่มย่อย การจัดนิทรรศการ
การบรรยาย การระดมสมอง การบรรยายโดยการใช้สื่อประกอบ การสาธิต การวิเคราะห์และ
คิดคำนวณ การอภิปราย การปฏิบัติตามคำแนะนำ การใช้แบบสำรวจ การเสนอเป็นเอกสาร
และแผ่นพับ

ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ศึกษานิเทศก์มีน้อยและไม่เพียงพอ บุคลากรไม่มีความรู้
ความเข้าใจและความสามารถที่แท้จริงในการปฏิบัติงาน ศึกษานิเทศก์ไม่มีความกระตือรือร้น
ไม่ทำงานต่อเนื่องสม่ำเสมอ งบประมาณมีน้อย เวลา มีน้อยหรือมีจำกัด ขวัญและสวัสดิการของ
ศึกษานิเทศก์ไม่ดี ขาดวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงาน ปฏิบัติงานตาม
นโยบายของผู้บริหารมากกว่าการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ศึกษานิเทศก์ เครื่องมือประเมินผล
ยังไม่ดีพอ ไม่มีการสนับสนุนให้ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติงานศึกษาค้นคว้าและวิจัยอย่างจริงจัง

สมภพ อุณหชาติ (2536 : 67-106) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการจัด
กิจกรรมการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 12 โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างประชากร คือ ผู้บริหาร
โรงเรียนและครูวิชาการ จำนวน 666 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ผลของการวิจัย
พบว่า กิจกรรมการนิเทศที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัดได้แก่ การให้คำปรึกษาแนะนำ การประชุมก่อน
เปิดภาคเรียน การให้ศึกษาเอกสารทางวิชาการ การสังเกตการสอน การนิเทศการสอนใน
โรงเรียน

ปัญหาอุปสรรค ได้แก่ บุคลากรไม่เพียงพอและปฏิบัติงานไม่เต็มที่ เนื่องจากมีข้อ
จำกัดในเรื่องเวลา ขาดแคลนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนอาคารสถานที่ไม่สะดวกต่อการ
ดำเนินงาน ขาดการวางแผนที่ดี ขาดการนิเทศติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ขาดเครื่องมือ
วัดและประเมินผลที่มีคุณภาพ รวมถึงขาดแคลนวิทยากรและผู้เชี่ยวชาญที่จะมาให้ความรู้แก่
บุคลากรในโรงเรียน

พิมพ์ใจ นิสาววัฒนานันท์ (2532 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดการนิเทศการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า กิจกรรมการนิเทศที่โรงเรียนใช้คือ การสังเกตการสอน การเยี่ยมชั้นเรียน การประชุม การหาวิธีให้ครูได้อ่านวารสารทางวิชาการ การสนับสนุนให้มีการประชุมปฏิบัติการ ส่วนการสาธิตการสอนและการวิจัยเชิงปฏิบัติการไม่ได้จัด

ทันใจ นครชัย และคณะ (2534 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมุกดาหาร พบว่า

- 1) โรงเรียนปฏิบัติกิจกรรมในกระบวนการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนระดับน้อย
- 2) โรงเรียนประสบปัญหาเกี่ยวกับการนิเทศงานวิชาการในด้านความไม่ชัดเจนและไม่เหมาะสมในเรื่ององค์การและบทบาทขององค์การระดับต่าง ๆ ด้านบุคลากร ด้านการดำเนินการนิเทศ ด้านสื่อและวิธีการนิเทศ และปัญหาด้านงบประมาณอยู่ในระดับมาก
- 3)ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร หัวหน้าครูวิชาการ และครูผู้สอน มีความต้องการให้มีการจัดองค์การขึ้นมารับผิดชอบเกี่ยวกับการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน โดยกำหนดบทบาทที่ชัดเจน ต้องการให้ความรู้แก่ผู้ให้การนิเทศโดยการฝึกอบรม ต้องกำหนดวิธีการนิเทศให้ชัดเจน กำหนดให้มีวิธีการกำกับ ดูแล ควบคุม ติดตามและประเมินผลการนิเทศที่มีประสิทธิภาพ ต้องการให้มีการผลิตสื่อตลอดจนการปฏิบัติตามบทบาทของผู้นิเทศ

ประชา สิกขปัญญา (2524 : 122-128) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติจริงในการจัดการนิเทศในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดสมุทรปราการ โดยศึกษาจากกลุ่มประชากรประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียนและครูอาจารย์ จำนวน 488 คน แยกเป็นผู้บริหาร 138 คน ครูผู้สอน 350 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนคือการขาดแคลนงบประมาณ ขาดอุปกรณ์การสอน ผู้บริหารระดับสูงขาดการสนับสนุน ขาดความกระตือรือร้น และผู้บริหารมีงานอื่นมาก จึงทำการนิเทศการศึกษาน้อย และโรงเรียนขาดบุคลากรที่ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาโดยเฉพาะ

สำหรับแล้ว รุจิรนนทบุตร (2531 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการนิเทศการศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติกิจกรรมการนิเทศการศึกษาตามกระบวนการนิเทศทั้ง 5 ชั้น ของผู้บริหาร โรงเรียนและครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน ได้สรุปเสนอแนะในการปรับปรุงการปฏิบัติกิจกรรมการนิเทศการศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนไว้ดังนี้คือการนำข้อมูลจากการศึกษาปัญหาและความต้องการมาจัดหมวดหมู่อย่างมีระบบเป็นปัจจุบัน

สามารถนำไปใช้ได้ทันที การศึกษากระบวนการนิเทศในทุกขั้นตอน การกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบายเป้าหมายในการนิเทศให้ชัดเจน การกำหนดค่านาจอหน้าที่ของผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน การทำกรนิเทศภายในอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ การให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการเรียน การสอนเป็นประจำ การจัดระบบประสานงานให้เอื้อต่อการปฏิบัติกรนิเทศ การกระตุ้นให้ผู้ บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์พัฒนาตนเอง การติดตามควบคุม กำกับและประเมินผลการ นิเทศอย่างต่อเนื่องและจริงจัง การสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ และ การจัดให้มีการสัมมนาการนิเทศกรศึกษาอย่างน้อยปีละครั้ง

ชินวรณ์ บุญยเกียรติ (2530 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานนิเทศ ภายในของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 238 คน และครูอาจารย์ จำนวน 497 คน ผลการวิจัยได้สรุปข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการปฏิบัติงานนิเทศภายในของผู้บริหาร โรงเรียน ได้แก่ ควรให้คำปรึกษาหารือที่คิดแก่ครูทั้งในด้านวิชาการและปัญหาส่วนตัว ตลอดจน การยอมรับความคิดเห็นของครู ควรจัดวางตัวครูเข้าสอนตามความสามารถ ความถนัด และ มอบหมายงานอย่างทั่วถึง ควรสังเกตการสอนในห้องเรียนเป็นระยะ ๆ ควรดำเนินการ ปรับปรุงและส่งเสริมให้ครูใช้หลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและผู้เรียน ควรจัดหาสื่อ การเรียนการสอนตามความต้องการของครู และจัดระบบการเก็บรักษาเพื่อให้สะดวกแก่การใช้ ควรส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน และส่งเสริมให้ครู และนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนตามโอกาสอันควร ควรจัดให้มีการประเมินผลการ ปฏิบัติงานเป็นระยะ ๆ อย่างมีหลักเกณฑ์และควรนำผลการประเมินมาปรับปรุงการปฏิบัติงาน ตลอดจนควรจัดให้มีการสัมมนาเพื่อปรับปรุงงานที่ยังไม่ได้ผลดี

สุชาติ ศรีสุวรรณ (2528 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการนิเทศกรศึกษา ภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย โดยศึกษาเกี่ยวกับสภาพการจัการ นิเทศกรศึกษาภายในโรงเรียน จากกลุ่มตัวอย่างประชากร ซึ่งเป็นผู้บริหารจำนวน 450 คน และ ศึกษาจากเอกสารของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการนิเทศกรศึกษา ภายในโรงเรียน ส่วนมากยังขาดแคลนวิทยากร แหล่งวิทยากร สำหรับให้ครูศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ครูยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการนิเทศกรศึกษาภายในโรงเรียน ขาดความเชื่อมั่น ในตนเอง และขาดการยอมรับจากคณะครูในโรงเรียน โรงเรียนได้รับงบประมาณน้อยและได้รับ ค่าซ้ำไม่ทันต่อการดำเนินงานของโรงเรียน ขั้นตอนการเบิกจ่ายงบประมาณซับซ้อนมากเกินไป ทำให้การปฏิบัติงานไม่คล่องตัว และได้รับวัสดุอุปกรณ์ที่มีคุณภาพต่ำ ทั้งยังไม่ตรงกับ ความ ต้องการของโรงเรียน

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

คาติ (Khali, 1975 : 3255-A) ได้ทำการวิจัย พบว่า ครูใหญ่ใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับงานสารบรรณและงานบริหาร มีเวลาน้อยที่จะสนทนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ร่วมงาน และมีเวลาสำหรับการนิเทศศึกษาน้อยมาก

เจอร์น (Jeran, 1974 : 694-695) ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทที่คาดหวังของผู้ทำกรนิเทศในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า

- 1) การให้ความช่วยเหลือแก่ครูเป็นบริการที่ต้องมาก่อนสิ่งอื่น
- 2) ครูใหญ่และศึกษานิเทศก์เห็นความสำคัญของบทบาทผู้นิเทศในการวางแผนเกี่ยวกับนักเรียนและคณะครู

3) ครูใหญ่มีความเห็นว่า การพบปะกับผู้นิเทศเป็นสิ่งสำคัญมากเพื่อจะได้ปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน

- 4) ครูให้ความสำคัญต่อผู้นิเทศในการเสริมสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน

เวน (Wayne, 1980 : 1293-A) ได้ทำการศึกษาเรื่องการรับรู้บทบาทการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่ประถมศึกษา พบว่า

- 1) ในด้านความรับผิดชอบและขอบข่ายของงานที่มีความสำคัญสูง ได้แก่งานเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน การแนะแนว งานบริหาร งานวิชาการและงานนิเทศภายใน
- 2) งานนิเทศภายในโรงเรียน ผู้รับผิดชอบคือครูใหญ่และผู้ช่วยครูใหญ่
- 3) เวลาที่ใช้ทำงานมากที่สุดคืองานนิเทศภายใน งานเกี่ยวกับหลักสูตร งานการสอนและงานการแนะแนว
- 4) เทคนิคที่ใช้ได้ผล ได้แก่ วิธีเยี่ยมชั้นเรียน การประชุมร่วมกับครู ส่วนวิธีที่ได้ผลน้อยคือวิธีใช้เอกสาร

จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานวิจัยทั้งภายในประเทศและในต่างประเทศ พอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษามีความสำคัญและมีความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาควบคู่ไปกับการบริหารการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงพัฒนา ซึ่งแนวทางแก่ครูผู้สอนในการพัฒนาการเรียนการสอนและยึดหลักการแห่งความเป็นประชาธิปไตย คือ มีการทำงานร่วมกัน ขอมรับซึ่งกันและกัน และมีการดำเนินงานที่เป็นระบบและขั้นตอนในการนิเทศที่ชัดเจน แต่ในการปฏิบัติการนิเทศการศึกษานั้นยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรกับโรงเรียนกันดารขนาดเล็ก อาจจะเป็นเพราะบุคลากรไม่เข้าใจกระบวนการนิเทศหรือสภาพพื้นที่ของโรงเรียนอยู่ห่างไกล ศึกษานิเทศก์ไม่ไปทำการนิเทศ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะศึกษาเพื่อหากิจกรรมการนิเทศที่เหมาะสมกับโรงเรียนกันดารขนาดเล็กในจังหวัดนครศรีธรรมราช ว่า ควรจะมีกิจกรรมการนิเทศในลักษณะใด จึงจะช่วยให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาการนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพได้ เพื่อส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของจังหวัดนครศรีธรรมราชให้บรรลุเป้าหมายได้